

Wyrok z dnia 23 sierpnia 2005 r.

I UK 347/04

Okres sprawowania opieki nad dzieckiem do lat 4, przypadający w czasie korzystania z prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, nie jest okresem nieskładkowym w rozumieniu art. 7 pkt 5 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.).

Przewodniczący SSN Katarzyna Goner, Sędziowie SN: Krystyna Bednarczyk (sprawozdawca), Andrzej Wróbel.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 23 sierpnia 2005 r. sprawy z odwołania Teresy M. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w B. o emeryturę, na skutek kasacji organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 29 września 2004 r. [...]

z m i e n i ł zaskarżony wyrok oraz poprzedzający go wyrok Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku z dnia 6 maja 2004 r. [...] w ten sposób, że oddalił odwołanie od decyzji organu rentowego.

U z a s a d n i e n i e

Decyzją z dnia 21 stycznia 2004 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w B. odmówił przyznania wnioskodawczyni Teresie M. prawa do emerytury wobec braku wymaganego trzydziestoletniego okresu zatrudnienia.

W odwołaniu od tej decyzji wnioskodawczyni żądała uwzględnienia okresu sprawowania opieki nad dzieckiem w okresie pobierania renty inwalidzkiej.

Wyrokiem z dnia 6 maja 2004 r. [...] Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku zaliczył wnioskodawczyni okres opieki nad dzieckiem od 29 stycznia 1982 r. do 31 lipca 1984 r. i przyznał jej prawo do emerytury od dnia 2 września 2003 r. Sąd ustalił, że udowodnione przez wnioskodawczynię i uznane przez organ rentowy okresy składkowe i nieskładkowe wynoszą 29 lat, 4 miesiące i

27 dni. Wnioskodawczyni pozostawała w zatrudnieniu do dnia 28 stycznia 1983 r. a od 29 stycznia 1983 r. przebywała na rencie inwalidzkiej III grupy. Sprawowała ona wówczas opiekę nad synem Bartłomiejem urodzonym 16 czerwca 1981 r. Zdaniem Sądu fakt przebywania na rencie nie wyłącza możliwości uwzględnienia okresu od 29 stycznia 1983 r. do 31 lipca 1984 r. jako okresu nieskładkowego z tytułu opieki nad dzieckiem do 4 lat. Renta inwalidzka III grupy nie wyłącza możliwości wykonywania pracy zarobkowej, a tym bardziej opieki nad dzieckiem. Po uwzględnieniu tego okresu nieskładkowego okresy składkowe i nieskładkowe wynoszą 30 lat, co uprawnia wnioskodawczynię do emerytury.

Po rozpoznaniu apelacji organu rentowego od tego wyroku Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku wyrokiem z dnia 29 września 2004 r. oddalił apelację i sprostował oczywistą omyłkę pisarską w sentencji zaskarżonego wyroku przez zastąpienie daty „29 stycznia 1982 r.” datą „29 stycznia 1983 r.” Sąd Apelacyjny stwierdził, że okres pobierania renty z tytułu niezdolności do pracy nie został wymieniony w art. 6 i 7 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.), stąd też nie można go uznać za okres składkowy czy też nieskładkowy w rozumieniu tych przepisów. Należy więc wnioskować, że sporny okres nie ma wpływu na prawo lub wysokość emerytury czy renty. Rację ma więc Sąd Okręgowy stojąc na stanowisku, że zbieg okresu pobierania renty inwalidzkiej ze sprawowaniem opieki nad dzieckiem do lat 4 nie niweczy charakteru tego okresu jako nieskładkowego w rozumieniu art. 7 pkt 5 powołanej ustawy. Wnioskodawczyni otrzymując od 29 stycznia 1983 r. rentę inwalidzką III grupy mogła ze względu na stan zdrowia nadal wykonywać zatrudnienie, co wynika z definicji inwalidztwa III grupy zawartej w art. 24 ust. 2 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.). Wnioskodawczyni w okresie pobierania renty mogła również sprawować opiekę nad dzieckiem do lat 4. W ocenie Sądu Apelacyjnego użycie w art. 7 pkt 5 ustawy o emeryturach i rentach sformułowania, iż do okresów nieskładkowych zalicza się „przypadające przed dniem nabycia prawa do emerytury lub renty okresy niewykonywania pracy z powodu opieki nad dzieckiem”, należy rozumieć w ten sposób, iż przedmiotowa opieka nad dzieckiem musi być sprawowana przed nabyciem prawa do świadczenia, o które ubezpieczony się ubiega. Opieka nad dzieckiem sprawowana przez wnioskodawczynię w okresie niewykonywania pracy i pobierania renty inwalidzkiej jest okresem nieskład-

kowym w rozumieniu tego przepisu. Sporny okres rozpoczął się 29 stycznia 1983 r., gdyż do 28 stycznia 1983 r. wnioskodawczyni pozostawała w zatrudnieniu na podstawie umowy o pracę. Sąd pierwszej instancji błędnie oznaczył tę datę na 29 stycznia 1982 r., co jest wynikiem omyłki pisarskiej, która podlega sprostowaniu.

Od tego wyroku organ rentowy wniósł kasację i opierając ją na podstawie naruszenia prawa materialnego przez błędną wykładnię art. 7 pkt 5 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu pierwszej instancji i oddalenie odwołania. W uzasadnieniu kasacji podniósł, że z literalnej wykładni powołanego przepisu wynika, iż okres niewykonywania pracy z powodu opieki nad dzieckiem powinien przypadać przed dniem nabycia prawa do emerytury lub renty. W przypadku wnioskodawczyni okres niewykonywania pracy z powodu opieki nad dzieckiem przypada w trakcie pobierania przez nią renty inwalidzkiej, przy czym nabycie prawa do renty spowodowało przerwę w zatrudnieniu a nie konieczność sprawowania opieki nad dzieckiem.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja jest uzasadniona, gdyż Sąd Apelacyjny dokonał błędnej wykładni przepisu art. 7 pkt 5 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Przepis art. 7 wymienia w dwunastu punktach okresy nieskładkowe. Zarówno okresy składkowe jak i nieskładkowe mogą zbiegać się z okresami pobierania renty z tytułu niezdolności do pracy. W przypadku okresów składkowych jest to oczywiste, gdyż w tych okresach opłacane są składki na ubezpieczenie społeczne. Natomiast okresy nieskładkowe mogą przypadać w okresie pobierania renty, jeżeli nie wyłączają tego przepisy określające te okresy. Wyłączenia takie wymienione są w trzech punktach - 5, 6 i 7. W punkcie 5 wymienione zostały „przypadające przed dniem nabycia prawa do emerytury lub renty okresy urlopu wychowawczego, urlopu bezpłatnego udzielonego na podstawie przepisów w sprawie bezpłatnych urlopów dla matek pracujących opiekujących się małymi dziećmi, innych udzielonych w tym celu urlopów bezpłatnych oraz okresy niewykonywania pracy - z powodu opieki nad dzieckiem: a) w wieku do lat 4 - w granicach do 3 lat na każde dziecko oraz łącznie - bez względu na liczbę dzieci - do 6 lat, b) na które ze względu na jego stan fizyczny, psychiczny lub psychofizyczny przysługuje zasiłek

pielęgniacyjny - dodatkowo w granicach do 3 lat na każde dziecko”. W punktach 6 i 7 wymienione są przypadające przed dniem nabycia prawa do emerytury lub renty okresy sprawowania opieki nad członkami rodziny niezdolnymi do samodzielnej egzystencji.

Sformułowanie zamieszczone w początkowej części tych przepisów w żaden sposób nie uprawnia do wniosku, że chodzi o okresy przypadające przed przyznaniem prawa do świadczenia, o które zainteresowany aktualnie się ubiega. Jest bowiem oczywiste, że wszystkie okresy zarówno składkowe jak i nieskładkowe, niezbędne do spełnienia warunku posiadania wymaganego okresu uprawniającego do emerytury lub renty, muszą przypadać przed przyznaniem tego prawa. Wynika to z treści art. 100 ust. 1, który stanowi, że prawo do świadczeń powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków do przyznania tego prawa. Wszystkie okresy wymagane do nabycia prawa do emerytury ubiegający się o to świadczenie powinien wykazać we wniosku, a więc siłą rzeczy przypadają one przed przyznaniem prawa. Zastrzeżenie, że określone okresy muszą przypadać przed przyznaniem prawa do świadczenia jest zbędne i nie występuje ono w pozostałych punktach art. 7. Określony w punktach 5 - 7 warunek posiadania okresu opieki nad dzieckiem lub innym członkiem rodziny przed przyznaniem prawa do emerytury lub renty oznacza, że okresy przypadające po przyznaniu jednego z tych świadczeń, z którego uprawniony korzystał przed ubieganiem się o prawo do kolejnego świadczenia, nie są okresami nieskładkowymi. Okres sprawowania opieki nad dzieckiem do lat 4 przypadający w czasie korzystania z prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy nie jest więc okresem nieskładkowym w rozumieniu art. 7 pkt 5 ustawy. Wymienione w art. 7 okresy nieskładkowe są okresami niewykonywania pracy i niepodlegania ubezpieczeniu społecznemu z powodu przeszkód uniemożliwiających jakąkolwiek działalność, na przykład represji politycznych (pkt 4), nauki w szkole wyższej (pkt 9), do kształcania zawodowego lekarzy (pkt 10). Taką przeszkodą jest również sprawowanie opieki nad dzieckiem lub innym członkiem rodziny. Jednak w tym ostatnim przypadku ustawodawca uznał, że zarówno przy ustalaniu prawa do świadczeń jak i ich wysokości nie są uwzględniane okresy niewykonywania pracy, w których wypłacane były świadczenia z ubezpieczenia społecznego - emerytura lub renta - także w przypadku, gdy emeryt lub rencista opiekował się dzieckiem lub innym członkiem rodziny wymagającym opieki.

Nie ma podstawy prawnej wliczenia okresu pobierania renty do okresu wymaganego do uzyskania prawa do świadczeń, jeżeli nie zbiegają się w czasie z okresami składkowymi lub nieskładkowymi. Zbieg taki jest wykluczony w przypadku okresów wymienionych w art. 7 pkt 5 - 7 ustawy. Ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 121, poz. 1264) wprowadzono przepis art. 10a, który w ust. 1 stanowi, że przy ustalaniu prawa do emerytury osoby, która osiągnęła wiek emerytalny co najmniej 60 lat dla kobiet i co najmniej 65 lat dla mężczyzn i utraciła prawo do renty z powodu odzyskania zdolności do pracy, uwzględnia się również okresy pobierania tej renty, jeżeli okresy składkowe i nieskładkowe ustalone na zasadach określonych w art. 5-7 i 10 są krótsze od okresu wymaganego do przyznania emerytury, w zakresie niezbędnym do uzupełnienia tego okresu. Okres pobierania renty nie jest uważany ani za okres składkowy, ani za okres nieskładkowy i uwzględnia się go jedynie dla uzupełnienia okresów brakujących do przyznania prawa do emerytury przy spełnieniu określonych w przepisie warunków, w szczególności osiągnięcia wieku emerytalnego. Przed wejściem w życie tego przepisu, okresy pobierania renty nie były uwzględniane przy ustalaniu prawa do emerytury, a regulacja w nim zawarta nie obejmuje wnioskodawczyni, która nie osiągnęła wieku emerytalnego.

Skoro okres pobierania renty, w którym wnioskodawczyni opiekowała się dzieckiem, nie jest uwzględniany jako okres nieskładkowy, przyznanie prawa do emerytury nastąpiło z naruszeniem prawa. Wnioskodawczyni nie legitymuje się bowiem wymaganym przepisem art. 29 ustawy o emeryturach i rentach trzydziestoletnim okresem składkowym i nieskładkowym. Z tych przyczyn Sąd Najwyższy uznając kasację za uzasadnioną na podstawie art. 393¹⁵ k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok oraz poprzedzający go wyrok Sądu pierwszej instancji i oddalił odwołanie od decyzji organu rentowego.

=====